

ПРИВАТНЕ ЛИСТУВАННЯ ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО РАНЬОМОДЕРНОГО ЧАСУ – НА ПРИКЛАДІ ЛИСТІВ ЯНОША (X) ДРУГЕТА ТА АННИ ЯКУШИЧ**Зубанич Ласлов Ласлович**

кандидат історичних наук; доцент кафедри історії Угорщини та європейської інтеграції, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород
E-mail: laslov.zubanych@uzhnu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-3351-0512>

У дослідженні вивчаємо приватне листування першої половини XVII століття, у тому числі представників родини Другетів (Яноша Другета та його дружина Анни Якушич), приділяємо особливу увагу аналізу осіб, подій та довідковій інформації, що міститься у листах. Детальний аналіз змісту цих листів показує, що якщо відомі тогочасні події, особисті контакти і маємо доступ до необхідних додаткових джерел, то можна зробити відповідні висновки навіть із порівняно скупої інформації. Через мінливості історії, архів родини Другетів не залишився в одному місці, його окремі частини можна знайти серед архіву герцогської гілки роду Естерхазі та в Пряшівському архіві. Завдяки особистим стосункам з Адамом Баттьяні, декілька листів Яноша Другета та Анни Якушич збереглися в архівах Баттьяні. Родинні архіви, включаючи різне листування, є важливими джерелами та документами епохи, оскільки поряд з локальними / особистими даними містять також соціально-історичну, економічну та політичну інформацію. За їх відсутності жоден історик не може взятися за написання історії окремої родини, маєтку чи комітату. У своїй докторській дисертації про цей період історик Золтан Борбель пише з цього приводу: «Що стосується сімей з кращими джерельними даними, таких як сім'я Баттьяні, Надошді чи Естерхазі, проводяться більш глибокі дослідження, зосереджені на історії двору, маєтку, мистецтва й культури – в декількох випадках міждисциплінарними групами з багатьох дослідників. Окрім розробок історії родин, було розпочато по суті комплексне дослідження аристократичної спільноти Західного Задунайя, в якому паралельно з дослідженнями розширювання аристократії були досягнуті надихаючі результати щодо регіональної ролі окремих знатних родин, їх ролі в системі комітатського адміністрування та військової справи, сімейних стосунків, сервітутського-фамільного кола, і не менш важливо, складу їх маєтків та господарювання». Одна з цілей дослідження – показати крізь призму двох приватних листів аспекти подій в історії родини, пов'язані зі змістом у них, та проілюструвати стиль тогочасної аристократичної кореспонденції. На наш погляд, завдяки цьому дослідженню ми знову зробили внесок у вивченні невеликого фрагмента історії родини Другетів та у з'ясування деяких історичних «пліток».

Ключові слова: листи, Янош Другет, шлюб, спадок, срібло, Анна Якушич, Терешеш, Ференц Надашді, Іштван Асалаї.

Постановка проблеми. Реформація в Угорщині в XVI столітті і згодом Контрреформація (за новітньою оцінкою – католицьке оновлення) із розбудовою пов'язаною освітньої мережі суттєво сприяли розвитку грамотності, включаючи листування, також і в Угорщині. Дійсне листування, що дійшло до нас з цього періоду, при належному тлумаченні може одночасно надати вичерпну картину політичних, економічних та релігійних умов того часу, а також розкрити цілу систему людських відносин. Як зазначають фахівці з цього питання, під час турецької окупації листування відіграло більш важливу та необхідну роль, ніж сьогодні [Levelestár I., 1981, 11–20. old]. Єдиною формою передачі новин, підтримки зв'язку між людьми, крім «комунікації» чи «повідомлення мовою», тобто відправлення кур'єра або гінця, був приватний лист. Лист, як самостійна форма спілкування, тісно пов'язаний із поширенням угорськомовності в літературі, включаючи листування, що стає загальноприйнятим. Спочатку лише у формі постскриптів та приписок, що додавалися до латинського тексту листа, а пізніше у вигляді включень між латинськими формами звернення та датування, що по суті складало зміст листа. Згодом більшу частину листа складав угорськомовний текст,

але певні латинські форми залишалися до кінця. Із розширенням ролі угорської мови в літературі знайшло свій розвиток і сімейне листування. Серед сімейних кореспонденцій заслуговує на увагу обмін листами між палатином Томашем Надошді та Оршолою Каніжаї («моя кохана Оршіка»), де можна практично щотижня простежити повсякденне життя найшанованішої родини Угорщини [Nádasdy, 1882]. Палатин, який здебільшого знаходився у Відні та Пожоні (Братиславі), обговорює зі своєю дружиною майже усі важливі питання (господарювання, політики, церкви), а також часто надсилає Оршолі Каніжаї невеличкі подарунки. Незважаючи на те, що більшість сімейних архівів були знищені під час перипетій історії, листування подружжя палатина збереглося (у якості репресій за змову під керівництвом палатина Ференца Вешшелені 1670 – 71 рр. більша частина архіву родини Надошді була конфіскована та перевезена до Відня). Оскільки нам мало відомо про подружні відносини чи стосунки між чоловіком і жінкою тієї епохи, їх листування та безпосередній стиль також мають важливе культурно-історичне та соціальне значення.

Метою статті є дослідження приватного листування, як історичного джерела на прикладі представників родини Другетів – (Яноша (X) Другета

та Анни Якушич) та встановлення нових, досі невідомих деталей їх життєвого шляху.

Стан вивчення проблеми. За останні роки історична наука (в т.ч. локальна) зацікавилась «загубленою» історичною спадщиною попередніх століть та розпочались жваві пошуки джерел щодо вивчення історії адміністративних одиниць, міст, окремих родин, їх видатних представників, які залишили свій «відбиток» в історичних процесах. Усі почали розумити, що без знання минулого важче орієнтуватися у майбутньому. У зв'язку з тим, що дослідження історії родин може збагатити локальну історіографію, інтерес до їх вивчення останнім часом суттєво зростає. За останні десять років на підставі прикладу предстанників угорської [Borbély, 2013, 2015; Zsoldos, 2012, 2017], словацької [Lencis, 2003, 2020] та сербської [Hardy, 2012] історичної науки відчувається серйозний «поштовх до активізації «другетознавства» в українській історіографії та було опубліковано ряд статей з цієї тематики [Ферков, 2012, 2016; Зубанич, 2017, 2019, 2020], що допомогло відтворити історичні процеси та реабілітувати «спотворені» образи представників родини Другетів.

Важливим **джерелом** дослідження є документи, які були опубліковані у монографіях та статтях з історії Угорського королівства [Гусарова, 1999, 2004, 2018; Zubánics, 2016, 2020; Зубанич, 2021], Земплінського [Réz, 1899] та Ужанського комітату [Mészáros, Károly, 1861]. У ході дослідження було використано опубліковані тексти сімейного листування угорської аристократії Batthyany; Beke, 1886; Dávid, 1998; Eckhardt, 1944; Nádasdy, 1882; Radvánszky I., 1986; Radvánszky II., 1986; Radvánszky III., 1986; Levelestár I, 1981.; Levelestár II., 1981; Nyáry-Várday, 1975; Papp, 2016], уривки особистих та сімейних щоденників [Esterházy, 1882; Csizi, 2005], в яких знайдено багато цікавих історичних свідчень, що представляє сімейні відносини Другетів та їх родичів у цілком новому ракурсі.

Виклад основного матеріалу. Більшість листів ранньомодерного часу писали чоловіки, частково власноруч, а частково за допомогою писаря. Потребу в допомозі останніх мали також знатні дами, які вели значну кореспонденцію того періоду і які, через повільне поширення жіночої освіти загалом, намагалися навчитися науці правопису лише у зрілому віці (часто під впливом чоловіків). Оршолу Каніжаї навчав писати її чоловік. Їх задокументоване листування датується 1536 – 1562 роками [Nádasdy, 1882., Papp, 2016]. Разом з ними варто згадати у якості прикладу Ержебет Цобор, дружину палатина Дьєрдя

Турзо, яка залишила по собі обширне листування [Levelestár I., 1981, 259. old], а також Каталіну Вардої. Листування останньої з чоловіками Палом Телегді [Levelestár I., 1981, 238–239, 245, 281. old] та Палом Ньярі [Németh, 2019; Levelestár I., 1981, 314, 318, 350–351, 358–360. old.] згадується в історії угорської літератури при тому, що Каталіна Вардої навчилася писати приблизно у тридцять років, щоб не «спілкуватися» з чоловіком через писаря. Її перший чоловік Пал Телегді часто приймав участь у військових походах, тому вдома проводив мало часу, але при цьому продовжував дбати про свої маєтки (включаючи Берегсентміклош і Подгерінг) і писав приязні та люблячі рядки своїй дружині протягом семи років аж до своєї смерті в 1596 році. У 1600 р. Каталіна Вардої вийшла заміж за Пала Ньярі, який виховувався при віденському дворі й з яким вона багато листувалася [Nyáry-Várday, 1975]. Особа Каталіни Вардої часто згадується у тогочасних віршах, де її описують із надзвичайною повагою. На початку XVII століття багато аристократичних сімей переписувались з нею, звертались до неї за порадою та прагнули почути її особисту думку у своїх справах. Її невістка Анна Телегді звернулася зі своїм поетичним листом [Dávid, 1998, 240–249. old], який історія літератури розцінює як перший твір угорської жінки-поетеси.

За своєю структурою більшість листів XVII століття складалися спочатку з п'яти, а пізніше з трьох частин, перша і третя з яких були практично фіксованої форми й автору листа достатньо було заповнити лише середню частину власними думками. Ці частини – *salutatio (звернення)* та *captatio benevolentiae (привітання)*, за якими слідує зміст листа, тобто *narratio*. Лист завершувався конклюдзією та привітанням, а також датою та підписом (*subscription*). Адреса переважно латинською була із зовнішньої сторони паперу, що також слугувало своєрідним конвертом (окремий конверт зустрічався рідко). «Таємницю листування» була покликана забезпечити воскова печатка різного кольору.

Далі проаналізуємо дійсний лист, написаний графом Яношем (X) Другетом († 1645) своєму племіннику Ференцу Надошді, що належить до групи традиційних листів, проте після ретельного вивчення цей лист також дає багато інформації, невідомої до цього [Zubánics, 2021, 217–219. old]. Лист був написаний у місті Гомонна Земплінського комітату і, ймовірно, доставлявся Шарвару – головного міста володінь Надошді, кур'єром (особа на прізвище Секель, як згадується в кінці листа).

Ззовні:	
<i>Illustrissimo Comiti domino Francisco de Nádasd Perpetuo terrae Fogaras, Comitatus Castri ferrei Supremo Comiti Dno fratri observantissimo.</i>	<i>Його Високості графу Ференцу Надашді, спадковому володарю Фогараишфельд і феїшпану комітату Шопрон, моєму шановному брату.</i>
Звернення <i>domine frater</i> (мій брате) не випадкове, оскільки Янош Другет та Ференц Надашді були двоюрідними братами: вони обоє були онуками Ференца Надашді та Ержебет Баторі [Nagy, 1859, 404. old].	
Основний текст листа	
<i>“Homonna, 1644. január 7.</i>	<i>“Гомонна, 7 січня 1644 р.</i>
<i>Illustrissime Comes domine fráter observandissime seruitiorum commendaeone praemissa. Sok új esztendőket kívánatos jó egészségben engedjen Isten ő fölsége kk. érhetni, szerencsésen elis mulathatni. Tegnap adá meg Görbey uram az kgd levelét, ő kegltil értvén az kid-jó egészséget, szübtül erőlttem kívánván Istentül ő Szt. Felségétül, hogy abban az jó egészségben sokáig megtartsa klmDET. Az klmetek között való vérséget penig, és az kis asszonyközött, reménységem kívül, igen véletlenül értem, mivel én ekkoráig semmi oly közöl való atyafiságot, mely az anyaszentegyháznak tilalma alatt volna, kid és az kis asszony között sem olvastam, sem hallottam még öreg éleletes emberektül is tudhatta maga is kid édes öcsém uram, hogy a mikor afféle dologban dispensatiokivántatik, szükség hogy legfeljebb negyedik izt foglaljon magában az atyafiság.</i>	<i>Вчора я отримав лист від Вашої Милості через пана Гербея і від нього дізнався про здоров'я Вашої Милості, чому від душі зрадів і прощу Величного Господа це надовго зберігати Вашу Милість у доброму здоров'ї. Що стосується спорідненості між Вашою Милістю та панянкою, то я трохи здивований, бо не знаю жодної близької спорідненості, в якій церква не дозволяє шлюб. Спілкуючись зі старшими людьми, Ваша Милість, мій любий брате, може також знати, що у випадку спорідненості четвертого ступеня вам слід подати заяву для отримання диспензації церкви вимагається, щоб спорідненість була принаймні четвертого ступеню.</i>
<p>Dispensacio – дозвіл, звільнення від певних правових норм. У нашому випадку йдеться про диспензацію (звільнення) до шлюбу, тобто про усунення перешкоди, яка заважала б укласти шлюб. Цим може бути дозвіл на шлюб осіб різних віросповідань або намір укласти шлюб між особами, які знаходяться у близьких родинних зв'язках. У тогочасному угорському суспільстві шлюб найближчих родичів (кузенів) заборонявся законом. (У листі граф Янош Другет мабуть має на увазі Анну Юлію Естергазі, доньку палатина Міклоша Естергазі та Крістіни Ньярі, заради якої Ференц Надашді навіть відмовився від своєї євангельської церкви і рекатолизувався). Щодо шлюбу Пал Естергазі, майбутній палатин, також пише у своєму щоденнику: «Незабаром після цього приїхав пан Ференц Надашді, який також попросив у дружину мою тітку, яку віддали, і в 1643 році відбулося весілля в Кішмартоні. Після весілля мій швагер Ференц Надашді відвіз дружину – мою тітку Анну Юлію додому в Керестур, і влаштував пишній прийом за участю вельмож» [Esterházy, 1882, 213. old.]. Цікаво, що сам Естергазі спочатку датує подію 1643 роком, а згодом сам виправив на 1644 рік. Здається постало питання про можливі близькі родинні зв'язки осіб, які одружуються, і з цієї причини їм довелося звернутися до Папської курії. У деяких джерелах (Щоденник родини Естергазі) шлюб уклали 6 лютого 1644 р. в Кішмартоні, тоді як за іншими це відбулося 28 серпня 1644 року (Витяги із щоденника Ласло Реваї, с. 252).</p>	
<i>Minek okáért deducaltassa jól kid édes öcsém uram az geneologiát, mind két ágrúl, és küldje párvát énnekem is, hogy értsem, mivel mi nyiri Báthoriak familiájából, Báthory Erzsébet után szakadván, ő klmé penig az rozgonyi Báthoriak ágából szálván alá, nem láthatom az oly közelvaló atyafiságot, melyre kívántatnék az dispensatio, mindazáltal ha mi oly leszen az mely miatt nem nyughatatnának meg tovább is az emberek, kész vagyok ezen dolgot kk. igazságában promoteálni minden alkalmatossággal és szolgálnom kk, de nem reménylem hogy tovább vonodjék az a dolog; ha palatínus uram ő klmé tudott volna valami akadályt az kid házasságában, nem is adta volna kk szerelmes leányát, tudom hogy okos ember ő klmé praevenialta volna elébb az dolgot.</i>	<i>Ось чому Ваша Милість, любий брате, слід добре вивчити обидві гілки генеалогічного дерева, копію якого надішліть також і мені, щоб зрозуміти. Оскільки ми (наша сім'я) походимо з Нірі (Нірбаторі) гілки сім'ї Баторі через Ержебет Баторі, а Її Милість (наречена) з Розгонської гілки сім'ї Баторі, я не знаю жодної близької спорідненості, яка вимагала б диспензації церкви. Щоб заспокоїти всіх у цій справі, я готовий надати всю свою допомогу Вашій Милості, хоча сподіваюся, що справа не дійде до цього. Якби моєму Пану Палатину було відомо про будь-яку перешкоду одруженню, він би не пообіцяв Вашій Милості свою любов доньку, а спочатку вирішив би це питання.</i>
<p>Нірі/Нірбаторська гілка родини Баторі – по суті говоримо про гілку Ечеді (ecsedí Báthori), за назвою центру маєтку родини, починаючи з Дьєрдя (І.) (? –1570), який одружився зі своєю двоюрідною сестрою Анною Баторі з гілки Шомльої (somlyai Báthori) – вдови Гашпара Драгфі та Антала Другета [Nagy, 1858, 403. old]. Через свою дружину він був швагром короля Польщі та воєводи Трансільванії Іштвана Баторі. Від їхнього шлюбу народилося четверо дітей: Іштван Баторі – королівський суддя і автор псалмів, Ержебет Баторі – дружина Ференца Надашді, Клара Баторі – дружина Антала Лошонці (прабабуся Анни Юліанни Естергазі) та Жофія, дружина Андраша Фігеді. Серед предків нареченої Анни Юліанни Естергазі по матері ми також</p>	

<p>знаходимо предків Баторі з Ечеду (Ката Розгоні ∞ Андраш Баторі → Клара Баторі ∞ Антал Лошонці → Доротта Лошонці ∞ Мігаль Вардої → Ката(лина) Вардої ∞ Пал Ньярі → Кристіна Ньярі ∞ Міклош Естергазі → Анна Юліанна Естергазі ∞ Ференц Надошді.</p>	
<p><i>Casu quo ugan dispensatio nélkül nem lehetne meg, palatinus úr ő klmé azt egy szavával megnyerheti az Nuncius Apostolicusnál. Péter Szeghedy Ferencz uramnak is fiam praefectusának, kit kid jól esmér, megírtam, hogy ha kid requirálni fogja és parancsolni ezen avagy más dologban is serényen szolgáljon kk. De caetero édes öcsém uram meg nem írhatom, mennyire örvendezek, azon hogy kegyelmedet Isten az anyaszentegyháznak kebelébe áldotta meg, kívánom Istentől, hogy azon ajándékjában, malasztjában, élete fogytáig tartsa meg, az ő szent nevének dicséretére.</i></p>	<p><i>Якщо справа все ж таки не може бути вирішена без диспензації, Його Милість Палатин отримає її на прохання від апостольського нунція. Я писав патеру Ференцу Сегеді, префекту мого сина – якого Ваша Милість добре знає – про те, що коли Ваша Милість звернеться до нього з будь-якими наказами, нехай він буде до Ваших послуг. Але, мій любий брате, не можу описати свою радість від того, що Бог прийняв вашу благодать в лоно Церкви. Нехай Бог береже Вашу Милість в Його благодаті до кінця свого життя, на славу Його святого імені.</i></p>
<p>З рекатолизацією Ференца Надошді протестантизм практично зник із комітатів Західної Угорщини, тому зрозуміла радість королівського судді. Сам палатин Міклош Естергазі писав про цю подію в листі до віденського єзуїтського священника Ламормена 30 листопада 1643 року: «З Божої благодаті Його милість граф Ференц Надошді полишив свою єресь від народження і нарешті прийняв католицьку віру у день святої Катерини у своєму місті Чепрег у парафіяльній церкві, перед великим натовпом людей, як знаті, так і громадян, перед деякими лютеранськими проповідниками там (...) й урочисто, мудро і чесно оголосив себе, на подив багатьох, справжнім і вірним сином католицької церкви» [Paug, 1910, 182–183. old.].</p>	
<p><i>Felette igen tetszett volna nekem, hogy ha ez az impedimentum nem találkozik vala lenni, hogy még ez farsangban az kéz fogásnak színe alatt lehetett volna meg az klmetek lakadalma, mert az lakadalomnak minden ceremóniáit, és annak illendő praeparatióit, az kid gyászos állapotjára nézve, mostanság meg nem lehetnek volna, arra való képest is irtam mind palatinus Uramnak is, mind pedig kidnek is, hogy ő kglme, mind idő s mind beteges állapotjára nézve, adná éltében haza kk az kis asszonyt, s tudhatna kid is micsoda dispositióval lenne klmetek.</i></p>	<p><i>Я був би дуже радий, якби цієї перешкоди не існувало і це в цю Масницю могли відбутися заручини. Адже було б недоречно проводити весільну церемонію та належну її підготовку через траур Вашої Благодаті. У зв'язку з цим я також писав Вашій Милості і Його Милості Палатину, який з огляду на вік та хворобу, хоче видати заміж панянку ще при житті, саме тому Вашій Милості потрібна диспензація.</i></p>
<p>У зв'язку з трауром йдеться про вдову Пала Надошді Юдіту Реваї, матері Ференца Надошді, яка померла 21 листопада 1643 року. Юдіта Реваї вийшла заміж за Пала Надошді 3 серпня 1620 року, який в 1625 році отримав для сім'ї графський титул. В їхньому шлюбі народилося четверо дітей, але лише двоє, Ференц та Анна Марія дожили до повноліття. За частотої відсутності чоловіка, Юдіта Реваї сама управляла маєтками. Шанована дама підтримувала культурне та релігійне життя у Західній Угорщині, і кілька лютеранських проповідників присвятили їй свої роботи. Через п'ять років після смерті чоловіка в 1633 році вона вийшла заміж за графа Адама Форгача, заради якого (і за заохоченням свого близького родича Міклоша Естергазі) стала католичкою. Через це вона вступила у конфлікт зі своїм сином Ференцом Надошді, якого також позбавила маєтків. Однак історія повторилася, оскільки заради майбутньої дружини та її сім'ї Надошді сам залишив лютеранську церкву.</p>	
<p><i>Az mi az szegény asszonyom ángyom eltakarítását nézi, ugy gondolom, úgy is értettem másoktól, hogy még e farsangnak a közepében meg lenne, és így az kid kézfogásának egyik akadémia találtatnék. Ezzel az ur Isten tartsa meg kidet sok jó egészségben.</i></p>	<p><i>Що стосується похорону бідної тітки, розумію і чув від інших, що це відбудеться до середини Масниці, тож це може бути однією з перешок для заручин. Цим хай Господь Бог тримає Вашу Благодать у доброму здоров'ї.</i></p>
<p>З листа можна зробити висновок, що офіційний похорон відбувся (що характерно для тогочасних умов), саме тому Янош Другет пропонує, щоб після заручин, з огляду на рік жалоби, вони одружилися без усякої помпи. Проте, враховуючи соціальний статус сім'ї Надошді, відбулося пишне весілля, про що свідчить вищезазначений запис у щоденнику Пала Естергазі [Esterházy, 1882, 213. old].</p>	
<p><i>Dátum Homonnae die 7. January Anno 1644. Illsimaе dominationis Yestrae. Servitor et fráter paratissimus Comes Joannes Druget de Homonna, m. pr. P. S. Ezt az levelemet in ea parte, ha kívántatik magyaráltassa meg kid az pápa követének, quo ad concernens negotium, ha ugyan ex superabundanti kívántatnék, az testimonialis levelét is meghagytam kk, én kldtül várok superabundanter ha kívántatik szolgálatom. Édes öcsém uram, hogy Székelly uram későn megyen kidhez, és ennyi ideig itt mulatott, kid ne nehezteljen reá, én magam tartóztattam itt.</i></p>	<p><i>Датовано в Гомонні 7 січня 1644 року. Illsimaе dominationis Yestrae. Servitor et fráter paratissimus Comes Joannes Druget de Homonna, m. pr. P. S. Конію цього листа при необхідності пояснить також папському нунцію, коли потрібно, якщо це потрібно терміново, я також надішлю відповідний лист підтвердження. Мій любий брате, не гнівайтесь на пана Секеллі за те, що так пізно повернувся до Вашої Милості, я сам затримав його тут.</i></p>

Наступний лист написаний (або підписаний) вдовою Яноша (X) Другета Анною Якушич 14 березня 1651 року з м. Терешеш (один з центрів маєтків Другетів у Земплінському комітаті). Лист направлений до Іштвана Асалаї, заступника королівської судді, в якому вдова займається господарчими питаннями щодо спадку свого чоловіка. Лист цікавий тому, що з нього дізнаємось конкретні підтвердження щодо майного спору членів сім'ї – матері та сина [Zubánics, 2020, 225–227. old.].

Ззовні:	
<i>Generoso domino Stephano Aszalay vice Judici Curiae et domino observandissimo.</i>	<i>Вельмешановному пану Іштвану Асалаї, заступнику королівського судді, моєму шановному панові.</i>
Основний текст листа:	
<i>Árva állapotom szerint való szolgálatomat ajánlom kgk és Istentől minden kívánsági szerint való jókat megadatni kívánok!</i>	<i>У моєму осиротілому (овдовілому) стані пропоную свою службу Вашій Милості, бажаю, щоб Бог благословив Вас усім добром!</i>
<p>Адресатом іншого листа є Іштван Асалаї (főnyű Aszalay István 1600 – 1656), суддя офісу палатина та намісник головного королівського судді. Асалаї належав до кола палатина Угорщини графа Міклоша Естергазі, його батько був управником мукачівської домінії Оршолі Дершфі, дружини Естергазі, згодом суддею Березького комітату, а пізніше управником земплінських маєтків головного королівського судді Меньгерта Алагі (Регейц та Пацін). Іштван Асалаї з матеріальною підтримкою Естергазі навчався за кордоном у єзуїтській гімназії в Граці (Штірія), а потім влаштувався на канцелярську роботу в апараті палатина. З січня 1630 р. секретар Міклоша Естергазі. На знак визнання його роботи король Фердинанд III подарував йому гербову грамоту і маєток. При палатині Яноша Драшковича Асалаї був протонотаріусом (суддя). Згодом деякий час працює «позаштатним» правником (юристом), його послугами користуються кілька знатних сімей Угорського королівства. У 1650 р. відбувається кар'єрний ріст: «Проти моєї волі та моєї великої горі, через настанови та звернення мого пана архієпископа [Дьєрдя Ліппаї, архієпископа естергомського, головного канцлера] (...) мені довелося зайняти посаду (...) <i>vice iudex curiae</i> (заступника/намісника головного королівського судді)» [Csizi, 2005, 168–169. old.]. Другу державну посаду угорської станої монархії тоді займав граф Ласло Чакі, з яким Асалаї познайомився під час навчання у Граці. Під час своєї служби Іштван Асалаї склав та у 1650 р. в м. Надьсомбат (Tnava) видав «<i>Index seu compendium operis Tripartiti et generalis decreti constitutionumque incluti regni Hungariae decretorum</i>».</p> <p>У 1651 р. Асалаї став радником Угорської Палати, а наступного року, серед іншого, інспектував фінансові справи Спішської Палати у Верхній Угорщині. Цілком ймовірно, що навчання у Граці є точкою перетину його життєвого шляху з Яношем (X) Другетом. Згідно з його щоденником Асалаї був також гостем на весіллі Яноша Другета та Анни Якушич в Пруска (<i>lat: 2. die sumpto prandio in quodam pago, ad caenam ad Prusky ad nuptias magnifici domini comitis Joannis Homonna, quae eodem die ibidem celebratae sunt ipso satis infirma valetudine existente nupsit autem filiae Annae nomine, condam Jankusith. (укр.): На наступний день після обіду в селі, під час вечери в Пруска на пишному весіллі графа Яноша Гомоннаї, яке святкували в тому ж місці в той самий день, коли він занедужав, й одружився з молодою на ім'я Анна Якушич</i>) [Csizi, 2005, 243. old.]. Можливо існував особистий та сімейний зв'язок між Асалаї та членами родини Другетів (усі вони були в оточенні палатина Міклоша Естергазі), оскільки його і надалі запрошують на різні сімейні заходи. Наприклад сестри Анна і Каталіна Якушич запрошують його взяти участь у похороні свого брата егерського єпископа графа Дьєрдя Якушича. Сама похоронна церемонія проходила 4 травня 1649 р. у францисканській церкві в Пруска (Тренчинський комітат) [Zubánics, 2020, 222–223. old.]. У листі від 1 жовтня 1650 р. в Нодьсомбот (Трнава) Анна Якушич повідомила Іштвану Асалаї, що її донька Клара Другет, яка виховувалася в монастирі ордену Св. Клари в Нодьсомботі, бажає дати остаточну церковну обітницю, що «його своєму милому нареченому Ісусу буде зобов'язана до смерті і після навечно» [Zubánics, 2020, 224. old.]. Урочиста обітниця відбудеться 23 жовтня 1650 р. в Нодьсомбот, на яку запрошується і сам Асалаї, «щоб мати честь бути присутнім у названий день і місці і прикрасити духовне весілля моєї милої дочки бажаною присутністю» [Zubánics, 2020, 224. old.].</p>	
<i>Ma vettem édes Aszalay urat az kgk levelét, melyből értem, hogy az ezüst mívről való regestom kívántatnék, hogy oda küldenék. Az mely szegény úr ezüst míve volt, annak a regestomát prókátoroknak kezébe adtam. Az szegény úr halála után semmi arany mív nem maradt, a ki szegény uré magáé lőtt volna, hanem csak két győrő s egy násfa, azt a süvegire szegezték s az egyik győrőt az ujjára tették s az másik nállam vagyon, hanem jegyben, lakodalomkort s azután is kit adott nékem egyszer is, másszor is ajándékon. A rubintról pedig így gondolkodom, hogy ha kgk tetszik, hogy arról nem is kell szólni, valameddig ezüst mívet s egyéb holmi dib-dáb, a ki tárházba volt, elő nem adgya,</i>	<i>Сьогодні я отримала Ваш лист, мій дорогий пане Асалаї, з якого я зрозуміла, що мені слід надіслати список (перелік) коштовностей зі срібла. Щодо срібних коштовностей, які належали моєму покійному чоловіку, список я передала адвокатам. За моїм бідолоашним чоловіком не залишилося жодних інших золотих цінних речей / коштовностей, лише два перстені та весільне дерево (прикраса з дорогоцінного каменю), останнє помістили на капелюх, а один з перстенів натягнули на палець (ймовірно, під час похорону). Інший перстень залишився у мене, який він подарував мені на заручини та весілля.</i>

<p><i>a kit elfoglalt, ha azokat elöadgya és a rubintot fogja kívánni, arra így felelek: ha én hozzáam való anyai jó akaratomba meg akar nyugodni, és azután is azt reám bizza, én megtartom azután is, és meglátván, hogy elégséges annak gondviselésére, előadom, holott pedig nem, bizza emberségemre, abból is részt kívánom mind magam s mind leányom számára, és addig elő nom adom, még ki nem fizet minket s valamint fogják böcsülni, annak épen felét megkívánom.</i></p>	<p><i>Щодо рубіна, гадаю, якщо Ваша Милість так вважає, про нього не слід згадувати, поки інші срібні цінності та інші дрібниці, які були на складі, не вилучені. Якщо проситиме рубін, я відповім, що якщо Ви змиритесь з моєю материнською ласкою і залишите мені вирішувати це питання, Ви можете отримати його від мене. Якщо однак цього не зробите, я претендуватиму разом з донькою на частину цінностей, і не отримаєте його, поки не компенсуєте (оплатите) нам. Сам дорогоцінний камінь буде оцінено і ми претендуємо на половину його вартості.</i></p>
<p>Хоча від Анни Якушич збереглося відносно мало листів (деякі з них ще належить опрацювати), ця кореспонденція виділяється серед інших на предмет права власності. З листа випливає картина сімейного конфлікту на майновій основі між матір'ю та сином, Дьєрдем (IV) Другетом. Історик Ласло Рейз про майбутнього верховного головнокомандувача Верхньої Угорщини Дьєрдя (IV) пише: «Серед якостей його характеру було прагнення до насильства та образи. Він жив у ворожнечі з усіма, навіть з власною матір'ю» [Réz, 1899, 100. old.]. На момент написання листа Дьєрдь (IV), якому було 19, ймовірно, взяв у свої руки управління маєтками Другетів та сімейним майном, і, як випливає з листа, ним було зламане сімейне сховище (скарбниця та архів документів), а коштовності, включаючи спадщину егерського єпископа Дьєрдя Якушича, були переплавлені.</p>	
<p><i>A ki az apjától maradtott egy ezüst kalamáris ládácška, az is itt vagyon. Kilencz czapa pohár. Gyümölcs alá való csésze ezüst aranyas nr. 12. Innyaadó csésze nr. 2. Sótartó nr. 2. Ezüst tányér nr. 2 Ezüst gyertyatartó nr. 1. Nádméz porozó nr. 1. Ezüst aranyos tálocška nr. 1. egy ezüst confectnek való csésze fedelestül, kiben egy néhány fiók vagyon, de azt szegény úr nekem úgy tetszik életében ajándékon adta nekem. Én nállam több ezüst sem magamé, sem övé több nincsen, jó szívvel meg is esküszem nállam semmi nincs, a ki az apjái volt volna. Magamnak pedig a ki ott ezüst mivem volt, igazán bizony eszembe nem jó, még is a menyire eszembe jó, rendszerént im leiorom: Egybe járó ezüst poharak aranyozott nyolcz-e vagy kilencz, fedelestül, az szegény anyám tizenkettőt adott volt, de úgy tetszik, az ketteje, vagy mennyi, elveszett benne. Item kisded egyben járó ezüst pohár fedelestül aranyos nr. 12. Ezüst új palaczkocška nr. 1. Innyaadó vastag ezüst tányér nr. 1. Aranyozott csésze tokba nr. 1. Másik ezüst aranyozott csésze tok nélkül nr. 1. Több nem jut eszembe, de az szegény úr ezüst mivét vasas ládába raktam volt, az én ezüst mivemet pedig egy öreg zöld ládába, regestromja is volt, ha a József eljöhetne, úgy reménylem neki eszébe jutna, az én ezüst-mivem mennyi volt. Az nyolcz ezüst tálat, kit szegény anyámtól hoztam volt s mosdót medenczéstül és holmi dirib-darab ezüstet, az mit Bécsbe vásárlottam rajta, prókátoroknak jedzésbe adtam. Az szegény bátyám credentia ládáját is úgy hallom felterte, és kivéven ezüst tányérokot, lóra való szerszámokat, kantárokat csináltatott belölle, gondolhattya kgd, egy urnak a mennyi kívántatott pohárszékhez, benne volt, nem tudom-é ha negyven-é vagy harmincz ezüst tál, a mellett tányérok, poharak, mosdó medenczéstül, kalán, villa, palaczkok, kannák,</i></p>	<p><i>Zi spadžini batyka zбереглася срібна скринька для письмових приналежностей, і вона там теж є. Дев'ять каппа-келихів () 12 позолочених срібних чашок для фруктів 2 чашики 2 сільнички 1 срібний підсвічник 1 ложка для меду 1 позолочена срібна таця срібна чашка з кришкою для солодоців, з кількома відділеннями. Як пригадую, це подарунок від мого покійного чоловіка, що подарував мені ще при житті. Більше срібних коштовностей, що належали б мені чи могли належати моєму чоловікові, у мене немає. Я готова присягнути, що серед цінностей його батька у мене немає нічого. Щодо моїх власних срібних коштовностей, які були там, наскільки пам'ятаю, опишу так: вісім чи дев'ять позолочених срібних келихів з кришкою, що складаються, отримала від матері у кількості дванадцять штук як весільний подарунок. Пригадую, що дві або, можливо, більше з них уже втрачено. 12 менших, позолочених срібних келихів з кришками 1 нова срібна пляшка 1 товста срібна тарілка 1 позолочена чашка в футлярі 1 позолочена чашка без футляра. Більше не можу згадати, срібні коштовності свого покійного чоловіка я поклати в ковану скриню, а власні – у велику зелену скриню. У мене також був список цінностей, якби Йозеф прийшов, він би пригадав, які і скільки в мене було срібних предметів. Вісім срібних мисок, які я отримала від матері в придане, миску для миття рук (таз) та інший дрібний срібний посуд, куплений у Відні, я передала адвокатам за списком. Чула, що мій бідний брат зламав свою шафу і зробив кінський знаряддя із срібних тарілок, які виїняв. Ви можете собі уявити, Ваша Милість, скільки усього належало до панського кухонного набору. Наскільки мені відомо, тридцять-</i></p>

<p><i>talám kgnék juthat eszébe, hányezereu vette volt, mikor szegény kardináltúl maradtott.</i> <i>Kgdet kérem, legyen azon, verjék fejébe az fiamnak, hogy én kész voltam itt is az alkuváshoz (de az ő felsége részéről kglmes parancsolattya mellől ki nem hagyhattak), azután is ne lenne keménséggel hozzám.</i> <i>Kgdet kérem édes Aszalay uram, legyen immár segítséggel és jó akarattal hozzám s az mint legjobban lehet legyen mellettem. Ezeknek utánna Isten éltesse és tartsa jó egészségben kgdet.</i></p> <p><i>Datum in Arce Terebes 14. Mártii 1651.</i> <i>Kgnék böcsülettel szolgál Jakusith Anna, m. p.</i></p> <p><i>P. S. Az tokai pénz ugy tetszik engem is illet, azért kgtek lássa, mennyit váltottam az jószágban, vesse meg kgtek, mennyi ment reá és hova lött. Az urbáriumok nállam nincsenek, hanem az itt való terebesi és varannai jószágban amint kgd rendbe vette, jól tudgya kgd, s az több jószágról való urbariomok tisztviselőknél vannak, ők tartoznak jelenteni, mennyit váltottam, adgyák tuttára kgnék. Az mennyire jutott eszembe, prókátoroknak adtam a jedzést, ő kknél vagyon, kit hová költtettem. Az több jedzés ott volt tárházban, hogy felverték, ők tudgyák, hova lött, adgyák elő.</i></p>	<p><i>сорок срібних мисок з тарілками, келихами, посудом для миття рук, ложками, виделками, пляшками, банками. Можливо, Ваша Милість пам'ятає, на скільки тисяч (форинтів) накупив (мій брат) з маєтку кардинала.</i> <i>Прошу Вашої Милості дати зрозуміти моєму синові, що я прийняла угоду (через Його Величність, указ короля, вони не могли лишити мене цього), і я сподіваюся, що він і надалі буде поводитися зі мною гуманно.</i> <i>Прошу Вас, пане Асалаї, продовжувати допомагати мені з доброзичливістю та бути поряд. Надалі нехай Всевишній благословить Вас і тримає у міцному здоров'ї.</i> <i>Вчинено у замку Теребеш 14 березня 1651 року.</i> <i>Анна Якушич власноруч, яка віддано шанує Вашу милість.</i> <i>Приписка. Щодо токайських грошей, я теж на це заслуговую. Вашій Милості відомо скільки я заплатила за майно (заставу), скільки і що витрачаю. У мене немає переписів, їх можна знайти в маєтках у Теребеші та Варанові. Їх вже Ваша Милість переглянули. Що стосується переписів інших маєтків, то вони надаються посадовим особам, які можуть повідомити про те, що я оплатила. Наскільки пам'ятаю, я передала список виплат адвокатам, у них він є.</i> <i>Інші списки також були в сховищі (скарбниці), яке зламали, то вони знають, куди їх поділи, нехай відишукують.</i></p>
---	--

Висновки. Впродовж XVI – XVII ст. помітно зменшилася кількість грамот, характерних для Середньовіччя. Натомість реформація (зростання кількості шкіл та поширення писемності) призвели до популярності листування, якого сміливо можна назвати літературним жанром цього часу. Можна зазначити, що серед джерел XVII століття листування, зокрема приватне, стає їх важливим елементом. Спостерігається розвиток та поширення функціонального письма угорською мовою та його мовну незалежність. У той же час латиномовні літературно вимогливі листи, що базуються на гуманістичних традиціях, у другій половині XVI століття поступово трансформуються або зникають, поступаючись місцем свого

вживання рідній мові як частина протестантського гуманізму. У цьому сторіччі лист стає найбільш інтимною формою непрямого контакту між людьми. Епісторярні джерела – одні з небагатьох, що передають живу розмовну мову, стиль, притаманний культурному середовищі, що дозволяють відтворити емоційну та історичну атмосферу XVII століття. Історичною наукою визнано значення листів при відтворенні науково-історичної біографії особистостей, культури, повсякденності. Тому цитовані листи родини Другетів дають змогу аналізувати соціальної взаємодії людей за межами їх офіційних відносин, коли різноманітні особистісні контакти реалізуються за допомогою відправлення та отримання листів.

Список використаних джерел

- Az Esterházyak családi naplója* (далі – Esteházy), 1882, Közli: Szilágyi István, Magyar Történelmi Tár, 213 p.
- Batthyany missilisek (далі – Batthyan). Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára <https://adatbazisokonline.hu/adatbazis/batthyany-missilisek> (дата звернення 01.10.2021).
- Beke, Antal, 1886. Esterházy Miklós nádor leveleiből (1630 – 1640), *Magyar Történelmi Tár*, 95–109. pp.
- Borbély, Zoltán, 2013. *Egy konvertita főúr Felső-Magyarországon: Homonnai Drugeth György. Rekatolizáció, ellenreformáció és katolikus megújulás Magyarországon* (szerk. Kónya Péter), Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 370–387 pp.
- Borbély, Zoltán, 2015. *A Homonnai Drugethek Felső-Magyarországon a 17. század első évtizedeiben*. PhD-értekezés, Eger, 255 p. http://disszertacio.uni-eszterhazy.hu/2/1/Borbely_Zoltan_disszertacio.PDF (дата звернення 01.10.2021).
- Csízi, István, 2005. *Egy nagyívű hivatali karrier kezdetei a XVII. századi királyi Magyarországon. Aszalay István naplója (1624 – 1631)*, Fons, 163–256. pp. http://epa.oszk.hu/03300/03304/00033/pdf/EPA03304_fons_2005_02_163-255.pdf (дата звернення).
- Dávid, Zoltán, 1998. Telegdy Anna ismeretlen versei (1591 – 1635), *Irodalomtörténeti Közlemények*, 102. évf. 1-2. füzet, 240–249 pp. http://epa.oszk.hu/00000/00001/00393/pdf/itk_EPA00001_1998_01-02_240-249.pdf (дата звернення 01.10.2021).
- Eckhardt, Sándor, 1944. Két vitéz nemesúr Telegdy Pál és János levelezése a XVI. század végéről, Budapest: Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Magyarságtudományi Intézete, 218 p.
- Hardi, Đ., 2012. *Drugeti: povest o usponu i padu porodice pratilaca anžuskih kraljeva*, Novi Sad, 480 s.
- Kivonatok Révay László naplójából* (далі – Révay), 1857. Közli: Dualszky János. Magyar Történelmi Tár 3., 252 p.
- Lenčič, Štefan, 2003. *Šlachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné: Miestny odbor MS. Vihorlatské osvetové stredisko, 2003. 183 s.

- Merényi, Lajos, 1900. Eszterházy Miklós levelei Nyári Krisztinához 1624 – 1639. 1-2, *Magyar Történelmi Tár*, 16–60.; 264–295. pp.
- Mészáros, Károly, 1861. *Ungvár története a legrégebb időktől maig*, Pest, Ráth Mór Könyvkereskedése, 114 p.
- Nádasdy Tamás nádor családi levelezése (далі – Nádasdy), 1882. Szerkesztette: Károlyi Árpád, Szalay Árpád, Budapest: MTA Könyvkiadói Hivatal, 1882, <https://core.ac.uk/download/pdf/35135933.pdf> (дата звернення 01.10.2021).
- Nagy, Iván, 1858. *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. III. kötet (C–D)*, Pest: kiadja Ráth Mór, 420 old.
- Németh, Erzsébet, 2019. *Várday Kata levele Nyáry Pálnak*, Pálnak. <http://www.naputonline.hu/2019/06/15/nemeth-erzsebet-varday-kata-levele-nyary-palnak/> (дата звернення 01.10.2021).
- Nyáry Pál és Várday Kata levelezése, 1600 – 1607 (далі – Nyáry-Várday), 1975. A Kisvárdai Vármúzeum kiadványai, Kisvárdá, 51 p.
- Payr, György, 1910. *Egyháztörténeti emlékek: Forrásgyűjtemény a dunántuli ág. hitv. evang. egyházkerület történetéhez*. 1. kötet, Sopron, Romwalter Alfréd Könyvnyomdája, 320 p.
- Papp, Gábor, 2016. Házastársi örök szerelem. Nádasdy Tamás és Kanizsai Orsolya levelezése, *Korunk*, 12., 4–13. pp. http://epa.oszk.hu/00400/00458/00625/pdf/EPA00458_korunk_2016_12_004-013.pdf (дата звернення 01.10.2021).
- Radvánszky, Béla, 1986. (далі – Radvánszky I.). *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. I. kötet*, Budapest: Helikon Kiadó, 354 p.
- Radvánszky, Béla, 1986. (далі – Radvánszky II.). *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. II. kötet*, Budapest: Helikon Kiadó, 406 p.
- Radvánszky, Béla, 1986. (далі – Radvánszky III.). *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. III. kötet*, Budapest: Helikon Kiadó, 428 p.
- Régi magyar levelestár (XVI – XVII. század) (далі – Levelestár I.), 1981. I. kötet, Budapest: Magvető Könyvkiadó, 593 p.
- Régi magyar levelestár (XVI – XVII. század). (далі – Levelestár II.), 1981. II. kötet, Budapest: Magvető Könyvkiadó, 611 p.
- Réz, László, 1899. *A Drugethek és Homonna reformációja*, Sátoraljaújhely: Zemplén Könyvnyomtató Intézet, 158 old.
- Zsoldos, Attila, 2012. *A Drugethek és a „hét vármegye”. „KöztesEurópa” vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére*, Szerk: Bagi Dániel.-Fedeles Tamás-Kiss Gergely, Pécs, 577–585 pp.
- Zsoldos, Attila, 2017. *A Drugeth-tartomány története 1315 – 1342*, Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, 302 old.
- Zubánics, László, 2016. *Vitézi végek dicsérete. A nemesség szerepe a XVI–XVIII. századi Északkelet-Magyarország társadalmi fejlődésében*, Ungvár-Budapest: Intermix Kiadó, 292 old.
- Zubánics, László, 2020. *A múlt tükrében elmerengve... Északkelet-Magyarország mindennapjai a XVI – XVIII. század fordulóján*, Budapest-Ungvár: Intermix Kiadó, 357 old.
- Гусарова, Т., 1997. *Венгерское дворянство в XVI – XVII вв. Европейское дворянство XVI-XVII вв.: границы сословия*. Отв. ред. В.А. Ведюшкин, М.: «Археографический Центр», с. 171–191.
- Гусарова, Т., 1999. *От застолья к столу переговоров: венгерское провинциальное дворянство в середине XVII века в дневнике Ласло Ракоци-Одиссей. Человек в истории*. [сборник статей]. РАН, Ин-т всеобщ. Истории, Москва: Трапеза, с. 4–349.
- Гусарова, Т., 2004. *Венгрия под властью Габсбургов в веках (исторические оценки в прошлом и настоящем. Венгры и их соседи по Центральной Европе в Средние века и Новое время. Памяти Владимира Павловича Шушарина*. Сборник статей [ред. кол. Т. М. Исламов, А.С. Стыкалин, М. К. Юрасов], Москва: Конти, с. 127–138.
- Гусарова, Т., 2018. *Венгрия XVI – XVII вв.: портреты современников на фоне эпохи*, Москва; СПб.: Центр гуманитарных инициатив, 455 с.
- Ленціш, Ш., 2020. Особистість Дьордя III Другета та його історична діяльність в комітатах Земплін та Унг на рубежі XVI – XVII ст., *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*. М-во освіти і науки України; Держ. вищ. навч. заклад «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнародних відносин; [Редкол.: Ю. В. Данилець (головний редактор) та ін.], Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», Вип. 2 (43), с. 103–112.
- Зубанич, Л., 2020. Янош Х Другет: державний діяч та меценат, *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Історія. М-во освіти і науки України; Держ. вищ. навч. заклад «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнародних відносин; [Редкол.: Ю. В. Данилець (головний редактор) та ін.], Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», Вип. 2 (43), с. 113–120.
- Зубанич, Л., 2017. Життя і політична кар'єра Балінта Другета (1577 – 1609 pp.), *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Історія. М-во освіти і науки України; Держ. вищ. навч. заклад «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнародних відносин; [Редкол.: О. С. Мазурок (голова) та ін.]; Відп. за вип. Н. П. Керецман, Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», Вип. 2 (37), с. 46–55.
- Зубанич, Л., Йовжа, О., 2019. Жігмонд (II) Другет (? – 1684) – нариси з невідомого життєво шляху. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Історичні науки: зб. наук. праць*. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, № 2 (48), с. 98–102.
- Зубанич, Л., 2021. *Суспільно-політичний розвиток дворянських родин Північно-східної Угорщини у 1526 – 1657 pp.*, Ужгород, Вид: ПП АУТДОР-Шарк, 296 с.
- Ферков, О., 2019. Місіонерська діяльність ордену єзіїтів (Товариство Ісуса) у володіння окатоличених аристократів Північно-східної Угорщини у XVII ст., *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Історія. М-во освіти і науки України; Держ. вищ. навч. заклад «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнародних відносин; [Редкол.: Ю. В. Данилець (головний редактор та ін.], Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», Вип. 1 (40), с. 173–185.
- Ферков, О. В., 2016. Дослідження історії Другетів. Borbély Zoltán. A Homonnai Drugethek Felső-Magyarországon a 17. század első évtizedeiben. Eger, 2015. 255 o., *Тисячоліття – Millennia: Науковий щорічник*., Вип. 3. Редкол.: Н. М. Жулканич, В. Є. Задорожний, Л. І. Капітан, Р. А. Офіцінський (гол. ред.), І. І. Скиба, О. М. Сухий, С. Д. Федака, Ужгород: Гражда, с. 96–103.
- Ферков, О. В., 2012. Рід Другетів та їх діяльність у добу Анжу, Карпатика. Ред. кол.: М.М. Вереш, Д.Д. Данилюк, В.С. Задорожний та ін.; відп. ред. В.Г. Котигорошко, Ужгород: Вид-во УжНУ "Говерла", № Вип. 41., с. 136–155.

References

- Az Esterházyak családi naplója* (далі – Esteházy), 1882, Közli: Szilágyi István, *Magyar Történelmi Tár*, 213 p. (in Hungarian).
- Batthyany missilisek (далі – Batthyany). *Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára* <https://adatbazisokonline.hu/adatbazis/batthyany-missilisek> (дата звернення 01.10.2021). (in Hungarian).
- Beke, Antal, 1886. Esterházy Miklós nádor leveleiből (1630 – 1640), *Magyar Történelmi Tár*, 95–109. pp. (in Hungarian).
- Borbély, Zoltán, 2013. *Egy konvertita főúr Felső-Magyarországon: Homonnai Drugeth György. Rekatolizáció, ellenreformáció és*

- katolikus megújulás Magyarországon* (szerk. Kónya Péter), Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 370–387 pp. (in Hungarian). Borbély, Zoltán, 2015. *A Homonnai Drugethek Felső-Magyarországon a 17. század első évtizedeiben*. PhD-értekezés, Eger, 255 p. http://disszertacio.uni-eszterhazy.hu/2/1/Borbely_Zoltan_disszertacio.PDF (дата звернення 01.10.2021). (in Hungarian).
- Csizi, István, 2005. *Egy nagyívű hivatali karrier kezdetei a XVII. századi királyi Magyarországon. Aszalay István naplója (1624 – 1631)*, Fons, 163–256. pp. http://epa.oszk.hu/03300/03304/00033/pdf/EPA03304_fons_2005_02_163-255.pdf (дата звернення). (in Hungarian).
- Dávid, Zoltán, 1998. *Telegdy Anna ismeretlen versei (1591 – 1635), Irodalomtörténeti Közlemények*, 102. évf. 1-2. füzet, 240–249 pp. http://epa.oszk.hu/00000/00001/00393/pdf/itk_EPA00001_1998_01-02_240-249.pdf (дата звернення 01.10.2021). (in Hungarian).
- Eckhardt, Sándor, 1944. *Két vitéz nemesúr Telegdy Pál és János levelezése a XVI. század végéről, Budapest: Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Magyaraságtudományi Intézete*, 218 p. (in Hungarian).
- Hardi, Đ., 2012. *Drugeti: povest o usponu i padu porodice pratilaca anžijskih kraljeva*, Novi Sad, 480 s. (in Serbian).
- Kivonatok Révay László naplójából* (дали – Révay), 1857. Közli: Dualszky János. *Magyar Történeti Tár* 3., 252 p. (in Hungarian).
- Lenčíš, Štefan, 2003. *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné: Miestny odbor MS. Vihorlatské osvetové stredisko, 2003, 183 s. (in Slovakian).
- Merényi, Lajos, 1900. *Eszterházy Miklós levelei Nyári Krisztinához 1624 – 1639. 1-2, Magyar Történelmi Tár*, 16–60.; 264–295. pp. (in Hungarian).
- Mészáros, Károly, 1861. *Ungvár története a legrégibb időktől maig*, Pest, Ráth Mór Könyvkereskedése, 114 p. (in Hungarian).
- Nádasdy Tamás nádor családi levelezése* (дали – Nádasdy), 1882. Szerkesztette: Károlyi Árpád, Szalay Árpád, Budapest: MTA Könyvkiadói Hivatal, 1882, <https://core.ac.uk/download/pdf/35135933.pdf> (дата звернення 01.10.2021). (in Hungarian).
- Nagy, Iván, 1858. *Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal. III. kötet (C–D)*, Pest: kiadja Ráth Mór, 420 old. (in Hungarian).
- Németh, Erzsébet, 2019. *Várday Kata levele Nyáry Pálnak, Pálnak*. <http://www.naputonline.hu/2019/06/15/nemeth-erzsebet-varday-kata-levele-nyary-palnak/> (дата звернення 01.10.2021). (in Hungarian).
- Nyáry Pál és Várday Kata levelezése, 1600 – 1607* (дали – Nyáry-Várday), 1975. A Kisvárdai Vármúzeum kiadványai, Kisvárdá, 51 p. (in Hungarian).
- Payr, György, 1910. *Egyháztörténeti emlékek: Forrásgyűjtemény a dunántuli ág. hitv. evang. egyházkerület történetéhez*. 1. kötet, Sopron, Romwalter Alfréd Könyvnyomdája, 320 p. (in Hungarian).
- Papp, Gábor, 2016. *Házastársi örök szerelem. Nádasdy Tamás és Kanizsai Orsolya levelezése*, Korunk, 12., 4–13. pp. http://epa.oszk.hu/00400/00458/00625/pdf/EPA00458_korunk_2016_12_004-013.pdf (дата звернення 01.10.2021). (in Hungarian).
- Radvánszky, Béla, 1986. (дали – Radvánszky I.). *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. I. kötet*, Budapest: Helikon Kiadó, 354 p. (in Hungarian).
- Radvánszky, Béla, 1986. (дали – Radvánszky II.). *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. II. kötet*, Budapest: Helikon Kiadó, 406 p. (in Hungarian).
- Radvánszky, Béla, 1986. (дали – Radvánszky III.). *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. III. kötet*, Budapest: Helikon Kiadó, 428 p. (in Hungarian).
- Régi magyar levelestár (XVI–XVII. század)* (дали – Levelestár I.), 1981. I. kötet, Budapest: Magvető Könyvkiadó, 593 p. (in Hungarian).
- Régi magyar levelestár (XVI–XVII. század)* (дали – Levelestár II.), 1981. II. kötet, Budapest: Magvető Könyvkiadó, 611 p. (in Hungarian).
- Réz, László, 1899. *A Drugethek és Homonna reformációja*, Sátoraljaújhely: Zemplén Könyvnyomtató Intézet, 158 old. (in Hungarian).
- Zsoldos, Attila, 2012. *A Drugethek és a „hét vármegye”. „KöztesEurópa” vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére*, Szerk: Bagi Dániel.-Fedeles Tamás-Kiss Gergely, Pécs, 577–585 pp. (in Hungarian).
- Zsoldos, Attila, 2017. *A Drugeth-tartomány története 1315 – 1342*, Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, 302 old. (in Hungarian).
- Zubánics, László, 2016. *Vitézi végek dicsérete. A nemesség szerepe a XVI–XVIII. századi Északkelet-Magyarország társadalmi fejlődésében*, Ungvár-Budapest: Intermix Kiadó, 292 old. (in Hungarian).
- Zubánics, László, 2020. *A múlt tükrében elmerengve... Északkelet-Magyarország mindennapjai a XVI – XVIII. század fordulóján*, Budapest-Ungvár: Intermix Kiadó, 357 old. (in Hungarian).
- Gusarova, T., 1997. *Vengerskoe dvorjanstvo v XVI-XVII vv. Evropejskoe dvorjanstvo XVI – XVII vv.: granicy soslovija* [Hungarian nobility in the 16th – 17th centuries European nobility of the XVI – XVII centuries: the boundaries of the estate]. Otv. red. V.A. Vedjushkin. Moskva: «Arheograficheskij Centr», c. 171–191. (in Russian).
- Gusarova, T., 1999. *Ot zastol'ja k stolu peregovorov: vengerskoe provincial'noe dvorjanstvo v seredine XVII veka v dnevnike Laslo Rakoci-Odissey. Chelovek v istorii:* [From feast to the negotiating table: the Hungarian provincial nobility in the middle of the 17th century in the diary of Laszlo Rakoczi-Odysseus. Man in history] [sbornik statej]. RAN, In-t vseobshh. istorii. Moskva: Trapeza, c. 43–49. (in Russian).
- Gusarova, T., 2004. *Vengrija pod vlast'ju Gabsburgov v vekah (istoricheskie ocenki v proshlom i nastojashhem. Vengry i ih sosedi po Central'noj Evrope v Srednie veka i Novoe vrenja. Pamjati Vladimira Pavlovicha Shusharina* [Hungary under the rule of the Habsburgs for centuries (historical assessments in the past and present. Hungarians and their neighbors in Central Europe in the Middle Ages and Modern Times. In memory of Vladimir Pavlovich Shusharin. Collection of articles). Sbornik statej [red. kol. T. M. Islamov, A.S. Stykalin, M. K. Jurasov], Moskva: Konti, c. 127–138. (in Russian).
- Gusarova, T., 2018. *Vengrija XVI – XVII vv.: portrety sovremennikov na fone epohi* [Hungary XVI – XVII centuries: portraits of contemporaries against the background of the era], Moskva; SPB.: Centr gumanitarnyh iniciativ, 455 s. (in Russian).
- Lenčíš, Štefan, 2020. *Osobystitstj Djordja III Drugeta ta jogho istorychna dijajlnistj v komitatakh Zemplin ta Ungh na rubezhi XVI – XVII st.* [The personality of György III Druget and his historical activity in the committees of Zemplin and Ung at the turn of the XVI – XVII centuries], *Naukovyj visnyk Uzhghorodskjogho universytetu*. Serija: Istorija. M-vo osvity i nauky Ukrajin; Derzh. vyshh. navch. zaklad «Uzhghorod. nac. un-t», F-t istoriji ta mizhnarodnykh vidnosyn; [Redkol.: Ju. V. Danylecj (gholovnyj redaktor) ta in.], Uzhghorod: Vyd-vo UzhNU «Ghoverla», Vyp. 2 (43), s. 103–112. (in Ukrainian).
- Zubanych, L., 2020. *Janosh X Druget: derzhavnyj dijach ta mecenat*. *Naukovyj visnyk Uzhghorodskjogho universytetu*. Serija: Istorija. M-vo osvity i nauky Ukrajin; Derzh. vyshh. navch. zaklad «Uzhghorod. nac. un-t», F-t istoriji ta mizhnarodnykh vidnosyn; [Redkol.: Ju. V. Danylecj (gholovnyj redaktor) ta in.], Uzhghorod: Vyd-vo UzhNU «Ghoverla», Vyp. 2 (43), s. 113–120. (in Ukrainian).
- Zubanych, L., 2017. *Zhyttja i politychna kar'jera Balinta Drugeta (1577 – 1609 rr.)* [Janos X Dreget: statesman and philanthropist],

Naukovyj visnyk Uzghorodskogo universytetu. Serija: Istorija. M-vo osvity i nauky Ukrainy; Derzh. vyssh. navch. zaklad «Uzghorod. nac. un-ť», F-t istoriji ta mizhnarodnykh vidnosyn; [Redkol.: O. S. Mazurok (gholova) ta in.]; Vidp. za vyp. N. P. Kerecman, Uzghorod: Vyd-vo UzhNU «Ghoverla», Vyp. 2 (37), s. 46–55. (in Ukrainian).

Zubanych, L., Jovzha, O., 2019. Zhighmond (II) Drughet (?–1684) – narysy z nevidomogo zhyttevo shljakhu, *Naukovyj visnyk Mykolajivskogo nacional'nogo universytetu imeni V. O. Sukhomlyns'kogo. Istorychni nauky: zb. nauk. pracj* [Sigismund (II) Drughet (? – 1684) – essays on the unknown way of life], Mykolajiv: MNU imeni V. O. Sukhomlyns'kogo, №2 (48), s. 98–102. (in Ukrainian).

Zubanych, L., 2021. *Suspiljno-politychnyj rozvytok dvorjans'kykh rodyn Pivnino-skhidnoji Ughorshhyny u 1526 – 1657 rr.* [Socio-political development of noble families in Northeastern Hungary in 1526 – 1657], Uzghorod, Vyd: PP AUTDOR-Shark, 296 s. (in Ukrainian).

Ferkov, O., 2019. Misionersjka dijalnistj ordenu jezujtiv (Tovarystvo Isusa) u voloddinnja okatolychenykh arystokrativ Pivnichno-skhidnoji Ughorshhyny u XVII st. [Missionary activity of the Jesuit Order (Society of Jesus) in the possession of Catholic aristocrats of Northeastern Hungary in the XVII century] *Naukovyj visnyk Uzghorodskogo universytetu*. Serija: Istorija. M-vo osvity i nauky Ukrainy; Derzh. vyssh. navch. zaklad «Uzghorod. nac. un-ť», F-t istoriji ta mizhnarodnykh vidnosyn; [Redkol.: Ju. V. Danylecj (gholovnyj redaktor ta in.)], Uzghorod: Vyd-vo UzhNU «Ghoverla», Vyp. 1 (40), s. 173–185. (in Ukrainian).

Ferkov, O., 2016. Doslidzhennja istoriji Drughetiv. Borbély Zoltán. A Homonnai Drugethek Felső-Magyarországon a 17. század első évtizedeiben. Eger, 2015. 255 o. [A study of the history of the Drugets. Borbély Zoltán. A Homonnai Drugethek Felső-Magyarországon a 17. század első évtizedeiben. Eger, 2015. 255 o.], *Tysjacholittja – Millennia: Naukovyj shhorichnyk*, Vyp. 3. Redkol.: N. M. Zhulkanych, V. Je. Zadorozhnyj, L. I. Kapitan, R. A. Oficyns'kyj (ghol. red.), I. I. Skyba, O. M. Sukhyj, S. D. Fedaka, Uzghorod: Grazhda, s. 96–103. (in Ukrainian).

Ferkov, O., 2012. Rid Drughetiv ta jikh dijalnistj u dobu Anzhu [The Druget family and their activities in the days of Anjou, the Carpathians], *Karpatyka*. Red. kol.: M.M. Veghesh, D.D. Danyljuk, V. Je. Zadorozhnyj ta in.; vidp. red. V.Gh. Kotyghoroshko. Uzghorod: Vyd-vo UzhNU "Ghoverla", Vyp. 41., s. 136–155. (in Ukrainian).

SUMMARY

PRIVATE CORRESPONDENCE AS A HISTORICAL SOURCE EARLY MODERN TIME - ON THE EXAMPLE OF THE LETTERS OF JANOS (X) DRUGETH AND ANNA YAKUSHICH

Laslov Zubanych

Candidate of History, Docent and Head of the Department History Hungary and European Integration,
SHEE «Uzhhorod National University», Uzhhorod

In this study we are dealing with a personal correspondence that happened during the first half of the 17th century. We are analyzing the correspondence of the representatives of the Drugeth family (János Drugeth and his wife Anna Jakusith) by paying particular attention to the analysis of the people, events and background-information appearing in these letters. The detailed examination of the contents of the given letters shows that if we are familiar with the contemporary events and personal relations and have access to some necessary additional sources, we can make appropriate conclusions even from relatively sparse information. The archives of the Homonnai Drugeth family could not be saved as a complex document through different historical hardships. Its smaller parts can be found in the archives of the ducal branch of Esterházi family at the Presov Archives. Thanks to their personal relationship with Ádám Batthyány several letters of János Drugeth and Anna Jakusith survived in the Batthyány archives. The family archives of the different correspondences serve as particularly important sources and documents of the given ages since they contain social historical, economic and political information in addition to local/personal data. Without them no historian could write the history of a family or a landlord and of a county. In his doctoral thesis on the actual period, historian Zoltán Borbély writes the following words: „With families having better resources such as the Batthyány-, the Nádasdy- or the Esterházi families there are researches dealing with a deeper focus on court, estate, art and cultural history many times within the framework of an interdisciplinary research group. In addition to the processing of a certain family history a complex examination of the noble society of the Western Transdanubian region has also begun. Within this examination in parallel with the study of the stratification of the noble society, some inspiring results were obtained in connection with the regional role of a noble family, their role in the administrative system of the county and military affairs, their family relations and last but not least, about their lands. One of the aims of this study is to show the event and family history aspects related to their textual parts via two personal letters and to illustrate the style of the contemporary aristocratic correspondence. In our view the study has once again contributed to learn about a small piece of the Drugeth family's history and to clarify some historical «rumors».

Keywords: letters, Janos Drugeth, marriage, inheritance, silver, Anna Yakushich, Terebesh, Ferenc Nadashdi, Istvan Asalai.